

 A close-up portrait of a woman with dark red hair and bangs, looking directly at the camera with a slight smile. She is wearing a dark top and a pearl earring. Her hand is resting under her chin.

Kateřina Tučková

Gerta, bohyně a kunsthistorie

Nad čím tam bádáte?

Pracuji na disertaci, je o skupině Radar ze 60. let. Působili v ní tři bývalí členové Skupiny 42, Gross, Hudeček a Zivř, ale dvacet ostatních autorů je prakticky neznámých, takže hledám stopy a snažím se rekonstruovat jejich životy.

Jste vnímána jako spisovatelka, a teď hovoříte o disertaci a výtvarné skupině. Co je vlastně vaší profesí?

Kromě češtiny a literatury jsem vystudovala i dějiny umění a už řadu let pracuji jako kurátorka. Věnuji se současnému umění i období po roce 1945, kde mě zajímá „doba temna“ 50. let. Na konci té doby někteří členové Skupiny 42 založili skupinu Radar. Nikdy jsem o ní neslyšela, evidentně to nikoho moc nezajímalo, tak jsem si říkala, čím to je, jestli jde o politický kontext, nebo výtvarníci v ní shromáždění nezasluhovali pozornost.

A tyto otázky mě nakonec vedly k tomu, abych podala přihlášku k doktorskému studiu a pokusila se tuto polozapomenutou skupinu osvětlit.

Ale vedle slavných ze Skupiny 42 například Dobroslav Foll, o kterém jste už jednu publikaci napsala, má krásné věci. Snad nejsou tedy tak zapomenutí...

Samozřejmě, najdou se mezi někdejšími radaristy i výjimky, třeba právě Dobroslav Foll

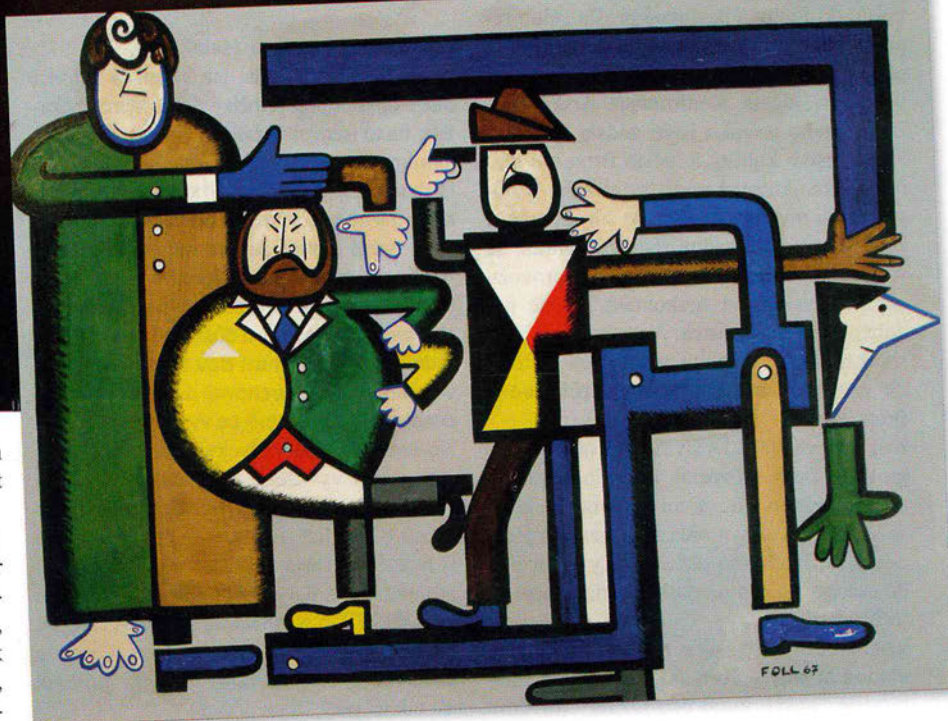

text Roman Vávra | foto Vojtěch Vlk a autor

S mladou spisovatelkou Kateřinou Tučkovou jsem se poprvé viděl na Žitkově, v obci ve východní části Bílých Karpat, na moravsko-slovenském pomezí.

V kraji, kterému se také říká Kopanice a kde od nepaměti žily z dnešního pohledu podivné vědmy, kořenářky a čarodějnice. Polozapomenutý kraj, polozapomenuté rituály. To se změnilo s vydáním mimořádně úspěšné knihy **ŽITKOVSKÉ BOHYNĚ**. Autorce přinesla věhlas, kraji nečekanou a možná i nechtěnou pozornost čtenářské obce celé republiky. Teď však sedíme v pražské kavárně poblíž Klementina, odkud Kateřina příběhla a kam se nejspíš po našem povídání zase vrátí.

■ Dobroslav Foll, RADAR, 1967, tempera na sololitu

nebo Teodor Rotrekl, Václav Bláha, ty jsem se svou prací pokusila rehabilitovat, začlenit do kontextu a znovu připomenout.

K jakému závěru tedy ve své práci spějete? Stručně by se dalo říci, že skupina Radar v době 60. let představovala jakýsi mainstream – její autoři byli zadobře s režimem, výtvarným výrazem mu však nebyli nijak extra poplatní. Figurovala mezi nimi esa, jako byli Gross, Hudeček a Zívr, ale půso-

bila tam také řada autorů, jejichž dílo bylo spíše epigonské. Dnes je důležité určit jejich pozici a definovat tvorbu každého z nich. To bylo velmi těžké, protože kromě uměleckého zhodnocení dnes rozptýlených pozůstalostí jsem musela také zklamat řadu rodinných příslušníků, kteří se domnívali, že tvorbu jejich tatínka nebo manžela konečně umělecká scéna uzná. Bohužel to ve většině případů nejde.

Kdybyste měla být v kůži umělců této doby, dokázala byste psát či malovat tzv. do supliku? V případě, že byste nechtěla táhnout s režimem?

Tak to je těžká otázka... Nedovedu si představit dostudovat začátkem 50. let a řešit dilema začlenění do umělecké scény. Každý mladý umělec chce tvořit, chce vidět zpětnou vazbu, chce začít profesionálně žít, ale režim mu to tehdy umožnil jen za svých podmínek. To muselo být hrozné. Nechci soudit a zazlívát některým umělcům, že se s režimem vezli, ale je fakt, že se to na jejich tvorbě většinou projevilo. Samozřejmě o to víc si vážím těch, co se dokázali upozadit a žít jen v rámci paralelní umělecké scény.

Hledáte i ve své profesi historičky umění inspiraci pro svoji literární tvorbu?

Spíše výjimečně. Držím si radši odborný svět kunsthistorie od fantazie dál.

A v oblasti „jiné historie“ tyto zábrany nemáte? To musí být trochu schizofrenní, ne?

Možná ano. V historické beletrii si můžu dovolit použít fantazii, něco zveličít a ohnout podle toho, jak chci, aby se mi vyvíjel příběh. Ale v historii umění cítím, že nemůžu. Navíc k popisu umění potřebuji odbornější jazyk, který se do beletrie nehodí.

A co říkáte na všeobecné stýskání, že je současné umění v krizi?

Já bych to tak nezevšeobecnila. Za krizové jsem považovala spíš střetnutí konceptuálního umění s tradičními výtvarnými médii v 90. letech, kdy nastal velký vzmach konceptu. Tehdy se malířství začalo cítit velmi nesebevědomě. Jako by bylo konceptuální umění evolučně dál, jelikož už nepotřebuje pracovat s řemeslem, stačí mu podstatná myšlenka, která se může ztvárnit v nejrůznějších médiích. Protože pracuji především s malířím zabývajícími se figurací, bylo to pro nás takové tísňivé období. Ale zdá se mi, že se to už nějak srovnalo.

Jak se teoretička obklopuje „svými malíři a výtvarníky“? Říkáte, že kolem sebe máte svoji generaci výtvarníků, tedy také jakousi skupinu...

Během studia na vysoké jsem si začala být podezřelá, že jako teoretička neznám vlastně jediného živého výtvarníka. Hledala jsem nějaký způsob, jak se do své generace začlenit a uplatnit se. Kamarádi pořádali první brněnský majáles a já si vzala na starosti výtvarné aktivity. Vyhlásila jsem celorepublikovou soutěž, dnes mi to přijde absurdní, jak jsem si to mohla dovolit. Ateliéry vysokých výtvarných škol kupodivu zareagovaly a nominovaly nejlepší autory, z nichž jsem vybrala dvacet. Uspořádala jsem jim výstavu v Brně, ta pak putovala do Loun, do Prahy a postupně prošla celou republikou. V průběhu se mi podařilo sehnat peníze na katalog a tím se vlastně nastartoval první ročník Konfrontace Arskontakt. Od druhého ročníku jsem žádala o granty Ministerstvo kultury a město Brno, od kterých jsem skutečně podporu získala. S odstupem si myslím, že to mělo smysl, autoři, kteří během těch sedmi ročníků vyhráli, se v tom konkurenčním výtvarném provozu chytli. Myslím, že Arskontakt pro ně byl dobrý odrazový můstek. A vlastně i já jsem si tak našla své místo ve výtvarném světě.

Co přerušilo tradici Arskontaktů? Konec školy, věk?

Krise v roce 2009. Došly finance na podobné projekty, poslední ročník jsem doplácela ze svého. Naštěstí ten rok mi vyšla GERTA, která se setkala s velkým ohlasem, a začala jsem dostávat nabídky na různé články a povídky do časopisů, a tím se vlastně rozjela moje literární kariéra.

VYHNÁNÍ GERTY SCHNIRCH MĚLO NEJEN VELICE Kladné kritiky a čtenářský ohlas, ale i popuzené reakce kvůli pro Čechy citlivému

■ Katerina Tučková v kopaničářském kroji

Některým čtenářkám lichotí představa silných žen se zvláštními schopnostmi, jak je tomu u bohyní, ale já jsem tu knihu rozhodně nemyslela jako feministické gesto.

tématu. Jak jste je snažela?

Často jsem slyšela, jak si mladá autorka může dovolit psát příběh o době, kterou nezažila, na to jsem si musela zvyknout. S podobnými reakcemi, i když v lokálnějším měřítku, jsem se musela smířit i u ŽITKOVSKÝCH BOHYŇ.

Když mírně odbočím, po přečtení obou knih jsem nabyli dojmu, že jste musela projít nějakým traumatickým zážitkem s muži. Ve vašich knihách jsou silné ženy, ty nesou tíhu jak dějinnou, tak osobní, a důstojně se s ní vypořádávají, zatímco muži jsou ti, kdo selhávají. V lepším případě se chovají pasivně, v horším despoticky a brutálně, co vy na to?

No vidíte... já si vždycky říkám, že to musím napsat vyváženě, a nakonec mi z toho vyjde, že jsou muži buď postižení, nebo jsou to zrůdy týrající rodinu (smích). Ony se mi ty mužské postavy zkrátka v určité chvíli nějak vymknou. Když jsem v GERTĚ chtěla mít z Karla, jejího partnera, kladnou figuru, tak mi umřel, a v BOHYŇICH je pozitivní mužskou postavou snad jen archivář, který prohodí asi tak tři věty. Máte pravdu...

A nespočívá i v tom úspěch vašich dvou posledních knih? Že ženy možná rády čtou o tom, jak muži selhávají, a na druhou stranu mužům to nevádí čist? Myslím, že to každý čte podle svého založení. Jistě některým čtenářkám lichotí představa silných žen se zvláštními schopnostmi, jak je tomu u bohyní, ale já jsem tu knihu rozhodně nemyslela jako feministické gesto.

A neprojeví se v psaní také vaše vnímání vztahu rodičů?

To jistě také. Ale vznik každé beletrie ovlivňuje řada faktorů, neměla by se čist jako spisovatelova autobiografie. Můj život rozhodně není klíčem ke všemu, co napíšu.

Na druhou stranu můj otec byl alkoholik a maminku bil, takže jsem si danou problematiku uměla živě představit. Snad jsem díky svým prožitkům z dětství o něco empatictější.

Kolik máte sourozenců?

Tři sestry.

Předpokládám, že máte výborné vztahy... (smích) Jak to víte?

Bylo impulsem k napsání ŽITKOVSKÝCH BOHYŇ i to, že jste našla svět, kde se žilo v jakémsi matriarchátu silných žen, kde muži nebyli ti, kdo drží rodinu pohromadě, nevykonávali tradiční roli, jak bylo zvykem jinde?

Prvotní bylo pro mě poznání, jak se za komunismu nakládalo s lidmi se zvláštními schopnostmi. Slyšela jsem o léčitelce, za kterou chodila spousta lidí. Režim si s ní nevěděl rady, a tak ji umístil do psychiatrické léčebny. To je základ příběhu Surmeny. A pak jsem postupně zjišťovala, že historie bohyní a bohování v tomto kraji jde až do staroslovanských dob, a nikdo to zatím nezpracoval. Byla to pro mě samozřejmě výzva. A potom i to, že na Kopanicích je žena respektovanou součástí společnosti, i když se stane prespankou, tedy svobodnou matkou. Od začátku to pro mě bylo nádherné a lákavé téma.

I když jsem s tamním krajem osobně provázán, o podobném osudu jako je ten Surmenin jsem nikdy od nikoho neslyšel...

Tou ženou, kterou doktoři léčili, až ji „doléčili“, byla pravděpodobně Dora Gabrhelová, žijící ve třicátých letech. Z doby komunismu se mi také takový osud objevit nepodařilo.

Přesto na tom stavíte hlavní zápletku románu...

Jinde se to však dělo. Známý je kupříkladu případ katolického aktivisty Augustina Navrátila. A existuje řada jiných případů nepohodných osob, které skončily v psychiatrických léčebnách. Z takových osudů jsem čerpala inspiraci k Surmeně.

Tady mám ovšem dilema. Jako čtenář se neubráním vzteku, co všechno komunisti napáchali i na těchto ženách, z nichž některé přímo jmenujete. Čtenář je vnímá jako autentické historické postavy, ale jak říkáte, jde vlastně o fikci...

Do určité míry jde o inspiraci reálnými osudy. Příbuzní Irmy Gabrhelové mi třeba zazlívají, že jsem ji zasadila do souvislostí, ve kte-

Autochtonní teorie hovoří o tom, že pozůstatky germánských kmenů, které se nestály stáhnout před příchodem Slovanů na západ, se rozhodly vystoupat do hor a kopců, a právě Kopanice se mohly stát těmto kmenům či rodinám příhodným útočištěm.

Z hlediska Třetí říše je také zajímavé, že i když byla založena na maskulinním principu, potřebovali tzv. germánskou ženu nějak

mnohé v tom kraji to pořád tabu je, ale o to přeci v té knize jde... Také mi vyčítají, že se v románu hodně pije, ale kde se na jižní Moravě nepije? A v případě Kopanic mluvíme o kraji té nejlepší slivovice.

Myslím, že jste v tomto ohledu byla dokonce decentní... Ale když jsme spolu po Žitkové chodili, překvapilo mě, že jste mi říkala na některých místech, která mají v knize vysloveně dějotvorný charakter, že jste tam poprvé v životě...

Já se orientovala podle map a internetu a z míst na Kopanicích jsem do knihy vybrala hlavně ty libozvučné, poetické názvy. Ten román rozhodně nepoužívejte jako průvodce!

Já se ale obávám, že někteří návštěvníci kraje tu knížku jako průvodce brát budou, koneckonců se to už děje...

Tak budou holt trochu bloudit (smích).

Myslíte už na jiné téma pro další knihu?

Jasně, už na ní pracuji. A opět se pohybuji v kalných vodách komunismu.

Co vy a média? Mám pocit, že vás v minulém roce bylo všude plno...

Jsem ráda, že témata o kterých píšu, se dostanou k lidem, například odsun, kolektivní vina. I u BOHYNÍ jsem chtěla, aby se ten fenomén dostal mezi lidi. Jenže se mi to nějak vymklo z ruky, přerostlo to míru a některé ty rozhovory byly pořád dokola o tomtéž. Teď už je ten vír za mnou. Tohle je po dlouhé době další rozhovor, ale vlastně i z důvodu, že bych chtěla upozornit na divadelní hru o bohyních, která se teď v režii Doda Gombára hraje ve zlínském divadle. Jsem z ní naprosto nadšená.

Měla jste na dramatisaci vaší knihy nějaký vliv?

Sledovala jsem přípravy jen zpovzdálí, do dramatisace jsem vůbec nezasahovala. Neumím psát scénáře a sama jsem se chtěla věnovat disertaci a práci na nové knize.

Díky za povídání, ať vám zůstane zapálení pro věc i nápady. A jako čtenář se těším na vaši další knihu. ■

Když jsem byla asi v druhé třetině psaní, ještě jsem netušila, jak se děj sklene do pointy. Trápila jsem se tím. Ale pak se charaktery postav vyprofilovaly tak, že do sebe všechno zapadlo jako mozaika. Ohromně se mi ulevilo.

rých se nepohybovala. Já ji ale jmenuji proto, že jsem jí chtěla jako poslední známé bohyni, která tomu regionu vtiskla duši, postavit pomyslný pomník. Rozhodně jsem jí nechtěla ublížit. Ale to čtenář z textu určitě cítí.

Co říkáte tomu, že jste BOHYNĚMI vyvolala něco jako literární turismus? Na Žitkovou jezdí zájezdové autobusy i z „daleké“ Prahy plné především žen, aby se podívaly na „místo činu“. Máte z toho radost?

První věc, co mě napadne a mrzí, že Mizeřovi (současní majitelé chalupy po Irmě Gabrhelové) z toho musí být strašně unavení. A místní už jsou z toho rozmrzení.

A začali vybírat vstupné...

(smích) A už tam chodí méně lidí, říkali. Že na Žitkovou budou jezdit autobusy turistů, to se nedalo předem odhadnout. Vždycky u mě zájem něco napsat vychází z čistého zápalu pro téma. U GERTY bylo impulsem to, že jsem se v Brně přistěhovala do čtvrti, kde je na jednom domě nápis Mährische Spiegelindustrie, a já si kladla otázku, kde se to tam, v této zanedbané sociálně vyloučené oblasti, vzalo. Během pátrání se přede mnou vyjevil příběh odsunutých československých Němců, a tak vznikl román. Bez kalkulu, jestli někoho bude či nebude zajímat. Zrovna tak to bylo u BOHYNÍ.

Jak se v zahraničních archívech vyrovnáváte s jazyky?

Mluvím anglicky a čtu německy. V polském archívu byly texty z války samozřejmě německy. A hodně konzultuji.

Například o Hexensonderkommandu, německých jednotkách, pátrajících za války po „čarodějných jevech“, jsem v souvislosti s Kopanicemi četl poprvé u vás...

Ano, k Hexensonderkommandu u nás moc odborné literatury není. Tady jsem čerpala z německého sborníku vědecké konference, který jsem jela studovat do Lipska. Člověk se k důležitým informacím dopravuje někdy díky náhodě nebo zařatosti do daného tématu.

Jak je to s teorií německého vlivu v oblasti Bílých Karpat, kterou se v knize také zabýváte?

emancipovat a k tomu se právě bohyně velmi hodily. To jsem načerpala z onoho sborníku a dovedete si představit, s jakým nadšením jsem si tyto souvislosti mezi těmi tzv. velkými a malými dějinami dávala dohromady.

BOHYNĚ mají ovšem kromě všech těch etnografických a esoterických rovin i rovinu detektivní s jasnou pointou. K té jste směřovala od začátku?

Když jsem byla asi v druhé třetině psaní, ještě jsem netušila, jak se děj sklene do pointy. Trápila jsem se, že mám v ruce sice báječný materiál, ale k čemu to všechno bude, když ho nedokážu uzavřít a vypointovat? Ale pak se charaktery postav vyprofilovaly tak, že do sebe všechno zapadlo jako mozaika. Ohromně se mi ulevilo.

Když trochu prozradím těm, co vaši knihu ještě nečetli, tím klíčem byl lesbický vztah hlavní hrdinky Dory. To je další věc, kterou jste místní dost popudila...

Pravda, to by se v tom kraji stát nemohlo (úsměv). Výchytky ale nemám. Dospívala jsem v 90. letech a pro mě jsou homosexuální a lesbické vztahy naprosto normální. Pro

■ Kateřina Tučková v chalupě Irmy Gabrhelové, údajně poslední žitkovské bohyně